

E-ISSN: 3023-820X
Yaz 2025 • Summer 2025
Cilt 2 • Volume 2
Sayı 1 • Issue 1

Klasik Divan

Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)
International Journal of Language, Culture and Literature Researches (KD-IJLCLR)

Editör

Öğr. Gör. Esra AKA
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Ahmet Atilla ŞENTÜRK
(İstinye Üniversitesi)

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK
(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)

Prof. Dr. Bahir SELÇUK
(Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Nimet YILDIRIM
(Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Bülent BAYRAM
(Kırklareli Üniversitesi)

Prof. Dr. Oğuzhan DURMUŞ
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)

Prof. Dr. Bünyamin TAŞ
(Aksaray Üniversitesi)

Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇUOĞLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Ebru Burcu YILMAZ
(İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Ozan YILMAZ
(Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Fettah KUZU
(Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Sadık ARMUTLU
(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)

Prof. Dr. Gencay ZAVOTÇU
(Kocaeli Üniversitesi)

Prof. Dr. Serkan TÜRKOĞLU
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR
(Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK
(Adıyaman Üniversitesi)

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Prof. Dr. Kemal YAVUZ
(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
(İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Celal VARIŞOĞLU
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Doç. Dr. Cemalettin YAVUZ
(Trakya Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL
(İstanbul Kültür Üniversitesi)

Doç. Dr. Gülşah Gaye FİDAN
(Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Sait ÇALKA
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Doç. Dr. Hasan KAPLAN
(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)

Prof. Dr. Neslihan İlknur KOÇ KESKİN
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet Akif GÖZİTOK
(Erzurum Teknik Üniversitesi)

Alan Editörleri

Field Editors

Klasik Türk Edebiyatı

Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇUOĞLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Halk Edebiyatı

Prof. Dr. Canser KARDAŞ
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Damlanur KÜÇÜKYILDIZ GÖZELCE
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Yeni Türk Edebiyatı

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Türk Dili

Prof. Dr. Ümit HUNUTLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Türk İslâm Edebiyatı

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
(İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Yılmaz ÖKSÜZ
(Ege Üniversitesi)

Türkçe Eğitimi

Öğr. Gör. Dr. Bestami BİLGE
(Çankırı Karatekin Üniversitesi)

Öğr. Gör. Hakan SÖNMEZ
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Tarih ABD

Prof. Dr. Hidayet KARA
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Sayı Hakemleri
Issue Reviewers

Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK
(Adıyaman Üniversitesi)

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
(İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL
(İstanbul Kültür Üniversitesi)

Doç. Dr. Hasan KAPLAN
(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Sait ÇALKA
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Doç. Dr. Volkan KARAGÖZLÜ
(Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa ERDOĞAN
(Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Halil KARABULUT
(Trakya Üniversitesi)

Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇUOĞLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Merve YILMAZ
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Nagihan ÇAĞLAYAN
(Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Songül KARACA
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Doç. Dr. Ahmet TOPAL
(Atatürk Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Uğur ÖZTÜRK
(Bandırma Onyeddi Eylül Üniversitesi)

Doç. Dr. Armağan ZÖHRE
(Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Arş. Gör. Songül AKBOĞA
(Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Bilge KARGA GÖLLÜ
(Çukurova Üniversitesi)

Dr. Mustafa GÜNCÜ
(Dokuz Eylül Üniversitesi)

Klasik Divan
Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)
International Journal of Language, Culture and Literature Researches (KD-IJLCLR)
Cilt 2 / Sayı 1 / Yaz 2025

Yazı İşleri Sorumlusu
Managing Editor

Fatma TÜRK

Dil Editörleri
Language Editors

Öğr. Gör. Dr. Bestami BİLGE (Türkçe)
Öğr. Gör. Hakan SÖNMEZ (İngilizce)
Dr. Öğr. Üyesi Ebubekir Sıddık ŞAHİN (Farsça)

Musahhahler
Proofreaders

Yasemin GÖKKUŞ
Selin YAVUZ

Son Okuma Sorumluları

Final Proofreaders
İlknur CEVHER
Gizem SERGERDANOĞLU

Kapak Tasarımı ve Mizanpaj
Cover Design and Layout

Beyza ABDUKARIMOV

Yazışma Adresi
Contact

dergiklasikdivan@gmail.com
<https://dergi.klasikdivan.com>

Dibace

Kıymetli Klasik Divan Okurları,

Klasik Divan: Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi 2/1 (KD-UDKEAD 2/1), 30 Haziran'da yayımlanmıştır. Dergimize gönderilen yazılar, yayın kurulunun ön incelemesinin ardından yazıyla ilintili olarak çift taraflı kör hakem değerlendirmesine tabi tutulmuştur. Yapılan ön incelemeler ve hakem değerlendirmelere göre uygun bulunmayan yazıların elenmesi neticesinde bu sayıda; dördü *Araştırma Makalesi* ve ikisi *Kitap Tanıtım Yazısı* olmak üzere toplam altı yazı yayımlanmıştır. Dergimize yazılarıyla katkıda bulunan değerli araştırmacılara, hakemlik teklifimizi geri çevirmeyip yazıları inceleyen kıymetli hakem kuruluna ve yayın sürecinde büyük bir titizlikle çalışan Klasik Divan Çevrim İçi Edebiyat Topluluğu üyelerine teşekkür ederiz. Nitelikli çalışmalarla akademi âlemine katkı sunmaya gayret eden *KD-UDKEAD*'ın özgün makalelerle uzun soluklu olmasını temenni ediyoruz. Saygılarımızla.

Baş Editör
Öğr. Gör. Esra AKA

Makale göndermek için ilk tarih: 22 Ocak 2025
Makale göndermek için son tarih: 22 Nisan 2025
1. Sayının yayımlanma tarihi: 30 Haziran 2025

İÇİNDEKİLER CONTENT

Dergi Künyesi:	I
Dibace:	V
İçindekiler:	VI
Araştırma Makalesi Research Article	
1. Florinalı Nâzım Tarafından Ziyâ Gökalp'in Ölümü Üzerine Yazılan Şiir: Ziyâ Gökalp'in Tâbûtu Huzûrunda Poem Written By Nazım of Florina on The Death of Ziya Gokalp: In The Presence of Ziya Gökalp's Coffin Dr. Murat ASLAN.....1	
2. Klasik Şiirin Aynasında Osmanlı'da Sokak Gösterileri Street Performances in The Ottoman Empire Through The Mirror of Classical Poetry Dr. Zeliha ACAR.....18	
3. Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin Gagauz Tarihindeki Yerine Dair Bir Değerlendirme An Evaluation of The Role of Seyyid Lokmân's Oghuznâme in Terms of Gagauz History Muhammet Emin ÖZÇELİK.....45	
4. Çalışma Ahlakı Üzerinden İki Dinî Gelenek Two Religious Traditions on Work Ethics Dilan ADANÇ-Fatma ÖZDOĞAN.....55	

Kitap Tanıtım Yazısı
Book Review

5. Dijital Beşerî Bilimler Araçlarının Metin Analizinde ve Görselleştirmede Kullanılabilirliği ve Uygulamaları EcemnurTOPCU.....	64
6. Yûnus Emre Risâletü'n-Nushiyye-Dîvân İlknurCEVHER.....	69

**Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin Gagauz Tarihindeki Yerine Dair Bir
Değerlendirme**

**An Evaluation Of The Role Of Seyyid Lokmân's Oghuznâme In Terms Of
Gagauz History**

Muhammet Emin Özçelik
Ankara Üniversitesi
Tarih Bölümü
Doktora Öğrencisi

ozcelik.muhammetemin@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9036-4072>

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/Date of Submission: 17 Nisan 2025

Kabul Tarihi/Date of Acceptance: 30 Mayıs 2025

Sayfa/Page: 45-54

Atf/Citation: Özçelik, Muhammet Emin. "Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin Gagauz Tarihindeki Yerine Dair Bir Değerlendirme". *Klasik Divan: Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 2/1 (2025),45-54.

Değerlendirme/Peer Review: İki dış hakem-Çift taraflı körleme/Double anonymized-Two external.

İntihal/Plagiarism: Bu makale turnitin programında taranmıştır. /This article was checked by turnitin.

Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin Gagauz Tarihindeki Yerine Dair Bir Değerlendirme

An Evaluation Of The Role Of Seyyid Lokmân's Oghuznâme In Terms Of Gagauz History

Muhammet Emin ÖZÇELİK

Özet

Son zamanlarda yapılan son akademik çalışma ve araştırmalar, Gagauzların bir Türk milleti olduğu hususunda ittifak etmektedir. Gagauzlar X-XI. Yüzyıllarda Karadeniz'in Kuzeyinden gelerek Bizans topraklarına yerleşen Peçenek, Oğuz ve Kıpçak Türkleri ile 1261'de ülkesini terk edip Bizans'a sığınmak zorunda kalan Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'u takip ederek Dobruca'ya göç eden Türkmenlerin ahfadı olarak kabul görmekte ve Gagauz isminin de Keykâvus isminden gelmiş olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma ile söz konusu göç hadisesinin kaynaklarından biri olan Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin Gagauz tarihindeki yeri ve önemi belirtilerek, Gagauz literatüründe Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ne isnat edilen bir hatanın düzeltilmesine dair değerlendirmelerde bulunarak bir Türk milleti olan Gagauzlara; Gagauz tarih ve literatürüne bir katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gagauz, Seyyid Lokmân, Oğuznâme, Selçuknâme.

Abstract

Recent academic studies and research have reached a consensus that the Gagauz are a Turkic nation. The Gagauz are regarded as the descendants of the Pechenegs, Oghuz, and Kipchak Turks who migrated from the north of the Black Sea and settled in Byzantine territories during the 10th–11th centuries, as well as of the Turkmens who followed the Anatolian Seljuk Sultan Kaykaus II, who was forced to abandon his country and seek refuge in Byzantium in 1261, and migrated to the region of Dobruja. It is also considered that the name “Gagauz” may have originated from the name “Kaykaus”. This study aims to contribute to the history and literature of the Gagauz, who are a Turkic nation, by evaluating the historical significance and role of Seyyid Lokman's Oghuzname – one of the sources documenting this migration – and by correcting a misattribution found in Gagauz literature related to this text.

Keywords: Gagauz, Seyyid Lokmân, Oghuznâme, Seljûqnâme.

Giriş

Bugün başta Moldova'nın güneyinde yer alan, Gagauzya olarak da bilinen, Gagauz Yeri Özerk Bölgesi olmak üzere dünyanın muhtelif yerlerinde sayıları yaklaşık 500 ila 600 bini bulan Gagauz Türkleri yaşamaktadır. Gagauzların ana vatanı Dobruca olup Gagauzlar, uzun süre Osmanlı hakimiyeti altında yaşamışlar ve Osmanlı hakimiyetinin zayıflaması ile birlikte yine bu bölgede muhtelif yerlere dağılmışlardır. Gagauzlar Hristiyanlığın, Ortodoks mezhebine mensup olup Anadolu Türkçesine yakın bir Türkçe kullanmaktadırlar. Bu hâliyle Gagauzlar birçok araştırmaya konu olup Gagauzların kökeni ve Gagauz isminin menşei hep tartışma konusu olmuştur. Bu hususta yapılan son akademik çalışmalar Gagauzların köken itibarıyla X-XI. yüzyıllarda Karadeniz'in kuzeyinden gelerek Bizans topraklarına yerleşen Peçenek, Oğuz ve Kıpçak Türkleri ile 1261'de ülkesini terk edip Bizans'a sığınmak zorunda kalan Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'u takip ederek Dobruca'ya göç eden Türkmenlerin ahfadı olduğunu, Gagauz isminin de Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'a isnaden "Keykâvus" isminden gelmiş olabileceğini göstermektedir.¹

Gagauzların Anadolu Türkçesine yakın bir Türkçe kullanması, Gagauz Türkçesinde kuzeyli unsurların yanı sıra daha yoğun bir şekilde Anadolu karakterinin bulunması,² Gagauzların Hristiyan olmalarına rağmen dini terminolojilerinde İslâmî terimler kullanması³ gibi hususlar Gagauzların Anadolu Türkleri ile olan kuvvetli bağlarına işaret ederek Gagauzların Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus ile ilişkilendirilmelerine neden olmuştur. Gagauzların Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'la ilişkilendirilmelerinde iki önemli etken bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Bizans'a sığınan Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'u takiben Sarı Saltuk ve Türkmenlerin Gagauzların ana vatanı olan Dobruca'ya yerleştirilmesi hadisesidir.⁴ Anadolu'da Moğol işgaline karşı direnişin sembol isimlerinden biri olan Sultan II. İzzeddin Keykâvus, kardeşi Rükneddin IV. Kılıçarslan ve Moğollar karşısında giriştiği mücadeleyi kaybederek 1261 yılında maiyeti

-
- 1 Gagauzların menşei ve Gagauz ismi üzerine bkz. Muhammet Emin Özçelik, *Gagauzların Menşei Meselesi* (Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).
 - 2 Kowalski, lengüistik çalışmalardan çıkan sonuçlar ile tarihi ve etnolojik verileri bir araya getirerek Gagauzların en eski katmanının kuzeyden gelen bir Türk grubundan, ikinci katmanının Osmanlı öncesi kuvvetli bir güneyli Türk grubundan, üçüncü katmanın ise Osmanlı devri Türk kolonileri ve Türkleşmiş unsurlardan oluşan bir maden filizine benzetir. Bkz. Tadeusz Kowalski, "Kuzey-Doğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili", çev. Ömer Faruk Akün, *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 3/2-3 (1949), 499-500.
 - 3 Harun Güngör, "Gagauzların Hristiyanlığı Kabulü ve İnanışlarındaki İslâmî Unsurlar Meselesi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 27 (1983), 252-254.
 - 4 Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'u takiben Sarı Saltuk ve Türkmenlerin Dobruca'ya yerleştirilmesi hadisesi için bkz. Özçelik, *Gagauzların Menşei Meselesi*, 55-69; Paul Wittek, "Yazıjoğlu 'Ali on the Christian Turks of the Dobruja", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 14/3 (1952), 637-668; Pınar Kaya Tan, "Sultan II. İzzeddin Keykâvus Döneminde Sarı Saltuk'un Balkanlara Geçişine Dâir Mütâlaalar", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi – The Journal of Southeastern European Studies*, 37 (2021), 99-123.

ile birlikte Bizans'a sığınmak zorunda kalmıştır.⁵ Keykâvus Anadolu'da kendilerine taalluk edenler için Bizans İmparatoru'ndan bir yer ve yurt istemiş, İmparator da onlara Dobruca'yı vermiştir. Bunun üzerine Anadolu'da sultana tabi olanlara gizlice haber verilmiş, aralarında Sarı Saltuk'un da bulunduğu birçok Türk boyu göçerek Dobruca'ya yerleşmiştir. Bunların sayısı çokluk zamanda iki-üç pare Müslüman şehri ve otuz-kırk bölük Türk obası olarak ifade edilmektedir. Sultanın etbâ ve haşemi yani hizmetkar ve maiyetinin sayısının da on-on iki bin er olduğu bildirilmektedir.⁶

İkincisi ise Gagauz isminin Keykâvus isminden gelmiş olabileceği düşüncesidir. Buna göre Anadolu'nun bazı bölgelerinde "k" sesi "g" olarak telaffuz edilmektedir. Dolayısıyla ana dili Türkçe dışında diğer dillere yabancı olan Türkmenler Farsça olan Keykâvus ismini de Geygavus/Gaygavus olarak telaffuz etmiş olabilirler. Zamanla da Keykâvus ismi Gagauz'a dönüşmüş olabilir.⁷

Seyyid Lokmân Oğuznâmesi

Seyyid Lokmân tam künyesi Seyyid Lokmân b. Seyyid Hüseyin el-Âşûrî el-Hüseyinî'dir. Sultan III. Murad devri ulema ve tarihçilerinden biridir. Doğum tarihi bilinmemekte, ölüm tarihinin ise 1601'den sonra olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı sarayında çeşitli görevlerde bulunmuş, azledildiği 1596 yılına kadar sürdürdüğü şehnâmecilik vazifesi ile tanınmıştır. Şehnâme ve vekayinâme tarzında birçok eser kaleme almıştır.⁸ Eserleri şunlardır:

- 1- Zafernâme
- 2- Selim Hânâme
- 3- Şehinşâhnâme
- 4- Hünernâme
- 5- Zübdetü't-tevârih

5 Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, (Ankara: TTK, 2000), 49-52; İbn Bibi, El-Hüseyin B. Muhammed B. Ali el-Ca'feri er-Rugadi, *El evamirü'l-ala'iyе fi'l-umuri'lala'iyе*, *Selçukname II Tercüme*, çev. Mürsel Öztürk, (Ankara: TTK, 2014), 587-589; Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, *Oğuznâme-Selçuklu Tarihi*, haz. Abdullah Bakır, (İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, 2017), 630-631; Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, (Wien: Österreichische Nationalbibliothek, Hist.Osm. 17a, b, c (Cod. H. O. 17a, b, c), 112b-113b; *Anonim Selçuknâme*, Tercüme ve notlar: H. İ. Gök – F. Coşguner, (Ankara: Atıf Yayınları, 2014), 46; Georges Pachymeres, *Bizanslı Gözüyle Türkler*, çev. İlcan Bihter Barlas, (İstanbul: İlgı Kültür Sanat, 2019), 35-37; Nikephoros Gregoras, *Historia Rhomaike (Erster Teil (Kapital I-VII))*, (Übersetzt und Erläutert Von Jan Louis Van Dieten), (Stuttgart: Anton Hiersemann, 1973), 103-104

6 Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, 631; Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, 113b-114a. Keykâvus'un böyle bir talepte bulunduğunu Bizans tarihçisi Nikephoros Gregoras da söyler. Ancak imparatorun onu oyaladığını belirterek talebin karşılanıp karşılanmadığı hakkında bilgi vermez. Bkz. Gregoras, *Historia Rhomaike*, 103-104

7 Özçelik, Gagauzların Menşei Meselesi, s. 71-75.

8 Seyyid Lokmân ve Eserleri için bkz.: Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, (Ankara: Kültür Bakanlığı, 1992), 181-184; Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri – III*, haz. İsmail Özen, (İstanbul: Meral Yayınevi 1975), 95; Bekir Kütükoğlu, "Lokmân b. Hüseyin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/ 208-209.

- 6- Kıyâfetü'l-insâniyye fî şemâili'l-Osmâniyye
- 7- Risâletü'l-âlâti'r-rasâdiyye
- 8- Oğuznâme

Çalışmamızın konusunu oluşturan Seyyid Lokman Oğuznâme'si, Oğuznâme yazıcılığının bir örneği olarak karşımıza çıkar.⁹ Eser girişteki kaydından anlaşıldığı üzere Seyyid Lokman tarafından kaleme alınmıştır. Son sayfada da III. Mehmed döneminde H. 1008 (M. 1599-1600) yılında yazıldığı belirtilmiştir. Bir giriş ve üç bölümden oluşur. Bölüm başlıkları Farsça, bölümler ise Türkçedir. 16 sayfalık kısa bir Selçuklu tarihidir. Oğuz ananesiyle başlayıp, Büyük Selçuklular hakkında kısa bilgiler verdikten sonra Anadolu Selçuklularına geçer. Anadolu Selçukluları bahsinde Sultan II. İzzeddin Keykâvus'un ülkesini terk ederek Bizans'a sığınması, sultanın İstanbul'dan Kırım'a uzanan serüveni, Sarı Saltuk ve Türkmenlerin Dobruca'ya yerleştirilmesi ve akıbeti önemli yer tutar. Eser, Osman Gazi'nin tahta çıkışıyla da sona erer.¹⁰

Eser, Joseph Von Hammer'in özel koleksiyonuna ait olup¹¹ bugün bilinen tek nüshası Avusturya Milli Kütüphanesinde Hist.Osm. 17a, b, c (Cod. H. O. 17a, b, c) kaydıyla bulunmaktadır. Bir külliyyat şeklinde Lutfi Paşa tarihleri arasında 109b - 117a varaklarında yer almaktadır. Bundan dolayı Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*'nde Oğuznâme ve Selçuklular Tarihi olarak bahsettiği bu eserin Lutfi Paşa'ya ait olduğu yanılığısına düşmüştür.¹² Daha sonra Altın Orda Tarihi'nde bu hatasını düzelterek eserin, Lutfi Paşa tarihleriyle birlikte ciltlenmiş olarak bulunduğunu ve Şehnâmecî Lokman tarafından yazılmış olduğunu belirtir.¹³

Eserin dijital bir kopyası Yer Numarası: CD/0432 "İcmâl-i ahvâl-i Âl-i Selcuk der Konya ber-mûceb-i nakl-i Oğuz-nâme (vr. 108b-117a) / Seyyid Lokmân" kaydıyla Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde bulunmaktadır.¹⁴

1854 yılında J. J. W. Lagus Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ni Latinceye çevirerek Osmanlı Türkçesi ile beraber yeniden yayımlamıştır.¹⁵ Bu çalışmanın da bir dijital kopyası Türk Tarih Kuru-

9 Oğuznâme yazıcılığı için bkz. Fuzuli Bayat, "Oğuznâme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2019), Gözden geçirilmiş 3. Basım, Ek-2. Cilt /371-372.

10 Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, 109b-117a.

11 Joseph von Hammer-Purgstall, *Geschichte der Goldenen horde in Kiptschak, das ist: der Mongolen in Russland*, (Pesth: C. A. Hartleben's Verlag, 1840), 174.

12 Par J. De Hammer, *Histoire de l'Empire Ottoman*, Fr. Par J. J. Hellert, (Paris: Bellizard, Barthès, Dufour & Lowell, 1836), 165, 592; Baron Joseph Von Hammer Purgstall, *Osmanlı Devleti Tarihi-I*, (İstanbul: Üç Dal Neşriyat, 1983), 121, 250.

13 Hammer, *Geschichte der Goldenen horde in Kiptschak*, XXIX.

14 Türk Tarih Kurumunda görev yaptığım sırada eserin önemine binaen bu dijital kopyanın Türk Tarih Kurumu Kütüphanesine kazandırılmasını sağladım.

15 Jac. Joh. Wilh. Lagus, *Seid Locmani ex libro Turcico qui Oghuzname inscribitur excerpta: primus edidit, Latine vertit, explicavit / Seyyid Lokmân*, (Helsingforsiae: Frenckell, 1854).

mu Kütüphanesinde bulunmaktadır.¹⁶ 1986 yılında W. Lagus'un metni transliterasyonu ile birlikte Harun Güngör tarafından yayımlanmıştır.¹⁷ Bu çalışma ülkemizde Seyyid Lokmân Oğuznâmesi ve Gagauz tarihi konularında çalışma yapanların temel müracaat eserlerinden biri olmuştur. 2018 yılında Ahmet Taşğın ve beraberindekiler eserin Avusturya Milli Kütüphanesinde bulunan aslını günümüz Türkçesine aktararak aslıyla birlikte tıpkıbasım olarak yeniden yayımlamışlardır.¹⁸ Seyyid Lokman Oğuznâmesi'nin gerek orijinal Osmanlı Türkçesi gerekse günümüz Türkçesine aktarılmış metinleri birkaç farklı yerde yayımlanmış ve ulaşılabilir olduğu için burada bunları yeniden yayımlamaya gerek görmedik.

Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin Gagauz Tarihindeki Yeri

Yukarıda bahsettiğimiz üzere bugün Gagauzlar, Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus ve onu takiben Anadolu'dan Dobruca'ya geçen Türkmenler ile ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla bu hadiseler hakkında ayrıntılı bilgiler veren Seyyid Lokmân Oğuznâmesi, Gagauz tarihi ve literatürü için önemli bir yer tutmaktadır. Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki Seyyid Lokmân Oğuznâmesi tamamen orijinal bir eser değildir. Yazıcızâde Ali'nin Oğuznâme olarak da bilinen *Tevârih-i Âl-i Selçuk* adlı eserinin küçük bir özeti mahiyetindedir. Seyyid Lokmân eserinin ilk sayfasında "Hep Oğuz-nâme-i tettebbu idüb, yazdı icmâl ile Seyyid Lokman"¹⁹ demek suretiyle Oğuznâme'yi inceleyip özetlediğini açıkça ifade etmektedir. Yazıcızâde Ali'nin II. İzzeddin Keykâvus'u takiben aralarında Sarı Saltuk'un da bulunduğu Türkmenlerin Dobruca'ya yerleştirilmesi ve Hristiyanlaşması hadisesinin en temel kaynağı olması²⁰ onu özetleyen Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ni de bir o kadar değerli kılmaktadır.

Seyyid Lokmân, Yazıcızâde Ali'nin Oğuznâmesi'nde yer alan II. İzzeddin Keykâvus'un İstanbul'a sığınması, Keykâvus'un İstanbul'daki hayatı, Türkmenlerin Dobruca'ya yerleştirilmesi, Sarı Saltuk'un bu göçe iştirak etmesi, Berke Han'ın Keykâvus'u kurtararak Kırım'a götürmesi, Dobruca'daki Sarı Saltuk ve Türkmenlerin de Kırım'a yerleşmesi bahislerine genişçe yer verirken Keykâvus'un ölümünden sonra Türkmenlerin Sarı Saltuk'la birlikte tekrar Dobruca'ya dönmesi, Sarı Saltuk'un ardından Türkmenlerin akıbeti ve Hristiyanlaşması bahislerine değinmemiştir.

Hammer'in erken sayılabilecek bir tarihte *Büyük Osmanlı Tarihi* ve *Altın Orda Devleti Tarihi* gibi iki önemli eserinin ilgili yerlerinde Yazıcızâde Ali yerine Seyyid Lokman Oğuznâ-

16 Yer Numarası: A.VIII/5367.

17 Harun Güngör, "Seyyid Lokmân ve Oğuz-nâmesi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, (44) 1986, 91-103.

18 Ahmet Taşğın – Bayram Veysal – Atay Öner "Seyyid Lokmân Oğuznâmesi ve Sarı Saltuk". *Annual of the Faculty of History of "St. Cyril and St. Methodius" University of Veliko Tarnovo* 2/1 (2018), 375-404.

19 Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, 109b.

20 Wittek, *Yazijioghlu 'Ali on the Chistian Turks of the Dobruja*, 637-668.

mesi'ni kullanması²¹ söz konusu bu Oğuznâme'nin önemini ve tanınırlığını daha çok arttırmış, böylece Gagauzlar hakkında çalışma yapanlarının dikkatini çekerek bu esere müracaat etmelerini sağlamıştır.²²

Seyyid Lokman sadece Yazıcızâde Ali'nin eserini özetlemekle yetinmemiş, Sarı Saltuk'un da iştirak ettiğini bildiğimiz Türkmenlerin Dobruca'ya yerleşmesi hadisesinin tarihini de vermek suretiyle önemli bir katkıda bulunmuştur. Eserin başındaki "Saru Saltuk ubûru Rûm İline, altı yüz altmış iki idi hemân" ifadesiyle Sarı Saltuk'un dolayısıyla da Türkmenlerin yaklaşık H. 662 (M. 1263-1264) yılında Rumeli'ye geçtiğini belirtir.²³

Seyyid Lokman'ın kaleme aldığı Oğuznâme ile ilgili dikkat çekici hususlardan biri de eserde Dobruca'ya yerleşen Türkmenlerin sayısına dair verilen bilgidir. Buna ilişkin gerek Yazıcızâde Ali ve gerekse Seyyid Lokman aynı bilgileri vermektedir. Buna göre II. İzzeddin Keykâvus'un talebi üzerine Bizans imparatoru Dobruca'yı onlara yer ve yurt olarak vermiştir. Bunun üzerine Anadolu'da sultana tabi olanlara gizlice haber verilmiş, aralarında Sarı Saltuk'unda bulunduğu birçok Türk evi göçerek Dobruca'ya yerleşmiştir. Bunların sayısı çokluk zamanda iki-üç pare Müslüman şehri ve otuz-kırk bölük Türk obası olarak ifade edilmektedir. Sultanın etbâ ve haşemi yani hizmetkar ve maiyetinin sayısının da on-on iki bin er olduğu bildirilmektedir.²⁴ Buna rağmen Dobruca'da bulunan Türkmenlerin sayısı birçok yerde on-on iki bin çadır ya da hane olarak verilmiştir.²⁵ Bu karışıklığın sebebi Hammer'dir. Hammer, Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ni kaynak göstererek *Büyük Osmanlı Tarihi*'nde Dobruca'ya göç edenlerin sayısını on-on iki bin Türkmen kolonisi olarak vermiştir.²⁶ *Altın Orda Tarihi*'nde ise bu sayıyı on-on iki bin çadır/aile/hane olarak vermiştir.²⁷ Öncelikle bu sayı Yazıcızâde Ali ve Seyyid Lokmân'a göre Dobruca'da bulunan Türkmenlerin sayısı olmayıp II. İzzeddin Keykâvus'un hizmetinde bulunanların sayısıdır. Çadır/aile/hane tabirinin ise *Altın Orda Tarihi*'nde Hammer tarafından Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ndeki "Sultanın etbâ ve haşemi şimdi çoğaldı on-on iki bin er vardır."²⁸ ifadesindeki "er vardır" kelimesini "edvar" (çadır)

21 Hammer, *Histoire de l'Empire Ottoman*, 164-165, 592; Hammer, *Osmanlı Devleti Tarihi-I*, 121, 250. Hammer, *Geschichte der Goldenen horde in Kiptschak*, XXIX, 174-180.

22 Gagauzları II. İzzeddin Keykâvus ve Türkmenleri ile ilişkilendiren birçok araştırmacı Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ne müracaat etmiştir. Bunlardan biri olan Bulgar Tarihçi G. Balasçev Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ne dayanarak Gagauzların Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus ile Dobruca'ya göçen Selçuklu Oğuzlarının torunları olduklarını ve Gagauz adının bu sultana atfen Keykâvus'tan geldiğini iddia etmiştir. Bk. Ahmet Cebeci, *XVI. Yüzyıl Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Gagauzlar*, (Ankara: Gazi Üniversitesi SBE Basılmamış Doktora Tezi, 2008), 2.

23 Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, 109b.

24 Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, 631; Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, 113b-114a.

25 Ahmet Yaşar Ocak, *Sarı Saltuk: Popüler İslâmın Balkanlar'daki Destanı Öncüsü*, (İstanbul: Alfa, 2022), 66; Zeki Velidi Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş (En Eski Devirlerden 16. Asra Kadar)*, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020), 369; Ahmet Cebeci, *XVI. Yüzyıl Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Gagauzlar* 160 gibi pek çok tarihçi ve yazar bu sayıyı on-on iki bin çadır/aile/hane olarak vermiştir.

26 Hammer, *Histoire de l'Empire Ottoman*, 164; Hammer, *Osmanlı Devleti Tarihi-I*, s. 121.

27 Hammer, *Geschichte der Goldenen horde in Kiptschak*, 177.

28 Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, 114a.

olarak okumasından kaynaklandığı anlaşılmıştır.²⁹ Dolayısıyla o günlerde tek nüshası Hammer'ın elinde olan Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin okumasından kaynaklanan bu hata, Hammer'den istifade eden birçok yazar tarafından da tekrarlanmıştır.

Sonuç

Her ne kadar Seyyid Lokmân Oğuznâmesi Yazıcızâde Ali Oğuznâmesi'nin bir özeti mahiyetinde de olsa Gagauz tarihi ve literatürü için önemli bir yer tutmaktadır. Bu önemine binaen, bugün tek nüshası Avusturya Milli Kütüphanesinde bulunmasına rağmen, ülkemizde bile orijinal bir dijital kopyası, Latince ve tıpkıbasım versiyonunun basılı ve dijital kopyaları, Latince ve tıpkıbasım versiyonunun günümüz Türkçesine aktarılmış hâli, orijinal nüshanın günümüz Türkçesine aktararak tıpkıbasımıyla birlikte neşredildiği versiyon ve çalışmaları bulunmaktadır. Seyyid Lokmân, Gagauzlarla ilişkilendirilen Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'u takiben aralarında Sarı Saltuk'un da bulunduğu Türkmenlerin Dobruca'ya yerleştirilmesi hadisesinde, bu göçün temel kaynağı olan Yazıcızâde Ali ile birlikte hareket ederken Yazıcızâde Ali' de yer almasına rağmen Dobruca'daki Türkmenlerin akıbeti ve Hristiyanlaştırması bahislerinden söz etmez. Seyyid Lokmân'ın Yazıcızâde Ali Oğuznâmesi'nde olmamasına rağmen göç hadisesinin tarihini yaklaşık H. 662 (M. 1263-1264) olarak vermesi de ayrı bir önem arz etmektedir. Eserin tek nüshasını elinde bulduran Hammer'ın, erken sayılabilecek bir tarihte, Büyük Osmanlı Tarihi ve Altın Orda Tarihi'ndeki Türkmenlerin Dobruca'ya yerleştirilmesi bahislerinde bu eseri kaynak olarak kullanması Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin önemini göstererek ilmi çevrelerce tanınırlığının artmasına ve Gagauz literatüründe de önemli bir yer tutmasına neden olmuştur. Gagauz literatüründe Dobruca'ya yerleşen Türkmenlerin sayısının on-on iki bin çadır/aile/hane olarak ifade edilmesinin de yanlış olduğu, bu yanlışın da Hammer'ın Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nde ilgili yeri hatalı okumasından kaynaklandığı görülmüştür.

Kaynaklar

Aksarayî, Kerîmüddin Mahmud. *Müsâmeretü'l-Ahbâr*. çev. Mürsel Öztürk. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2000.

Anonim Selçuk-nâme. Tercüme ve notlar: H. İ. Gök – F. Coşguner. Ankara: Atıf Yayınları, 2014.

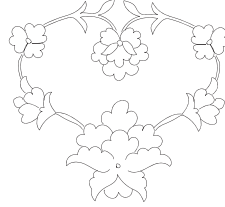
Babinger, Franz. *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*. çev. Coşkun Üçok. Ankara: Kültür Bakanlığı,

²⁹ Hammer, *Geschichte der Goldenen horde in Kiptschak*, 177.

1992.

- Bayat,Fuzuli. “Oğuznâme”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2019, Gözden geçirilmiş 3. Basım, Ek-2. Cilt /371-372.
- Bursalı Mehmed Tahir Bey. *Osmanlı Müellifleri – III.* haz. İsmail Özen. İstanbul: Meral Yayınevi 1975.
- Cebeci, Ahmet. *XVI. Yüzyıl Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Gagauzlar*. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE Basılmamış Doktora Tezi, 2008.
- Gregoras, Nikephoros. *Historia Rhomaike (Erster Teil (Kapital I-VII))*, Übersetzt und Erläutert Von Jan Louis Van Dieten), (Stuttgart: Anton Hiersemann, 1973.
- Güngör, Harun. “Gagauzların Hristiyanlığı Kabulü ve İnanışlarındaki İslâmî Unsurlar Meselesi”. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 27 (1983), 248-254.
- Güngör, Harun. “Seyyid Lokmân ve Oğuz-nâmesi”. *Türk Dünyası Araştırmaları*, (44) 1986, 91-103.
- Hammer Purgstall, Baron Joseph Von. *Osmanlı Devleti Tarihi-I*. İstanbul: Üç Dal Neşriyat, 1983.
- Hammer, Par J. De *Histoire de l'Empire Ottoman*. Fr. Par J. J. Hellert. Paris: Bellizard, Barthès, Dufour & Lowell, 1836.
- Hammer-Purgstall, Joseph von. *Geschichte der Goldenen horde in Kiptschak, das ist: der Mongolen in Russland*. Pesth: C. A. Hartleben's Verlag, 1840.
- İbn Bibi, El-Hüseyin B. Muhammed B. Ali el-Ca'feri er-Rugadi. *El evamirü 'l-ala 'iye fi 'l-umuri 'la-la 'iye, Selçukname II Tercüme*. çev. Mürsel Öztürk. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.
- Kaya Tan, Pınar. “Sultan II. İzzeddin Keykâvus Döneminde Sarı Saltuk'un Balkanlara Geçişine Dâir Mütâlaalar”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi – The Journal of Southeastern European Studies*, 37 (2021), 99-123.
- Kowalski, Tadeusz. “Kuzey-Doğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili”. çev. Ö. F. Akün. *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 3/2-3 (1949), 477-500.
- Kütükoğlu, Bekir. “Lokmân b. Hüseyin”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2003, 27/ 208-209.
- Lagus, Jac. Joh. Wilh. *Seid Locmani ex libro Turcico qui Oghuzname inscribitur excerpta: primus edidit, Latine vertit, explicavit / Seyyid Lokmân*. Helsingforsiae: Frenckell, 1854.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Sarı Saltık: Popüler İslâmın Balkanlardaki Destani Öncüsü*. İstanbul: Alfa, 2022.

- Özçelik, Muhammet Emin. *Gagauzların Menşei Meselesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Pachymeres, Georges. *Bizanslı Gözüyle Türkler*. çev. İlcan Bihter Barlas. İstanbul: İlgi Kültür Sanat, 2019.
- Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, (Wien: Österreichische Nationalbibliothek, Hist.Osm. 17a, b, c (Cod. H. O. 17a, b, c), 109b-117a.
- Taşğın, Ahmet vd. “Seyyid Lokmân Oğuznâmesi ve Sarı Saltuk”. *Annual of the Faculty of History of “St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo* 2/1 (2018), 375-404.
- Togan, Zeki Velidi. *Umumi Türk Tarihine Giriş (En Eski Devirlerden 16. Asra Kadar)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.
- Witteck, Paul. “Yazijioghlu ‘Ali on the Chistian Turks of the Dobruja”. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 14/3 (1952), 637-668.
- Yazıcızâde Ali. *Tevârih-i Âl-i Selçuk, Oğuznâme-Selçuklu Tarihi*. Haz. Abdullah Bakır. İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, 2017.

Klasik Divan

Uluslararası Dil, Kùltür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)
International Journal of Language, Culture and Literature Researches (KD-IJLCLR)

E-ISSN: 3023-820X
Yaz 2025 Summer 2025
Cilt 2 Volume 2
Sayı 1 Issue 1